

Проф.др Лизика Михуц
дрд. Бианка Миуца
Арад, Румунија

Неколико аспеката у вези заменице из перспективе Граматики Румунске Академије, издање 2005

Резиме: Ауторке упоређују два издања Граматики румунског језика које је издала Румунска Академија, издање из 1963 и 2005 године, почевши од некомплетне дефиниције (у првом издању, а и код других аутора граматики румунског језика, које су објављене после овог монументалног издања румунске културе), зауставивши се на допуњеном и измењеном, последњем издању из 2005. године, са нагласком заменице, као променљиве врсте речи, без сопствене референце (функционишући у процесу комуникације као дијектична и анафорична творевина).

Кључне речи: заменица, врсте заменица, два издања Граматики румунског језика, анафорична и дијектична творевина.

Еволуција лингвистике у последњој половини XX века карактерише се променом схватања лингвистичког феномена, што је условило и другачије тумачење теоретског материјала, детаљно преиспитивање језичке грађе. Специфични исходи акумулирани у овом интервалу били су асимилирани у мери у којој допуњују, прецизирају, прочишћавају или исправљају представљење граматичке структуре савременог румунског језика и доприносе продубљењу схватања система језичког функционисања.

Теоретски, интеграција ових многобројних информација у јединствену визију реализовала се асоцијацијом дескриптивног аспекта са функционалном перспективом схватања језика, у терминима функционалне граматики, чије главне карактеристике представља имплицирање процеса комуникације у описивање система: граматички феномен се студира и описује као саставни део система, али и из аспекта употребе у комуникативној активности, што, уствари, намеће многобројна другачија тумачења и комплетирања и што је изискивало елаборацију једног новог издања *Граматики Румунске Академије*, а које се, ипак, без сумње, позива на

Граматику румунског језика, објављену 1963. године. Ново издање *Граматики Академије* представља значајан „корак“ у промени схватања норми и значајних синтеза румунског језика.

Међутим, проблеми граматике румунског језика били су студирани из различитих перспектива. Без обзира на теоретске оријентације, истраживања су била усмерена ка преиспитивању и ка детаљном тумачењу материјала, док смештај језичке грађе у једном концептуалном оквиру захтева ригорозност, другачије тумачење и ревалуацију.

Наша је намера да се бавимо *заменицом*, као променљивом речи, из перспективе оба издања *Граматики Академије*, са одговарајућим примерима. Заменица је лексичко-граматичка врста речи без семантичке аутономије, са улогом да у једној реченици представља лексичко-граматичке ентитете којима држи место.

У односу на именицу, придев, глагол или прилог, заменица нема сопствену референцу, функционишући као *дијективна* (референца јој проистиче из комуникације) и *анафорична* (заменица добија значење путем кореференцијалности, од неког претходника или од субсеквента заједно са којим чини референцијалну везу).

Заменица има поједине семантичке карактеристике које дају комуникацији додатне информације, а ова чињеница доказује да је именовани предмет перципиран од говорника у односу на дискурсивну ситуацију и са приближном просторно-временском одредницом.

„Заменица је врста речи која се мења деklinацијом и држи место једне именице“ је дефиниција из *Граматики румунског језика*, објављене 1963. године, у издању Академије.

Сличне дефиниције можемо наћи и у другим стручним студијама, које су објављене до појаве *Граматики Академије*, издање из 2005. године. Тако нпр. у Граматици за све (*Gramatica pentru toți*), Миоара Аврам комплетира дефиницију: „Заменица је врста променљиве речи која држи место једне именице, пружајући и разна дескриптивна упутства у односу на обијекат који именује. Неке заменице (или само поједини њихови облици) могу да замене у потпуности реченице или фразе“.¹

Код *Теодора Хресте* (Theodora Hristea у *Sinteze de limba română*) и Аде Илијеску (у *Gramatica aplicată a limbii române*),

---

¹ Mioara Avram, *Gramatica pentru toți*, Editura Academiei, București, 1986, str. 118

„заменица је врста променљиве речи која замењује именицу, пружајући и различита граматичка упутства у вези са њом.“²

Из поменутих дефиниција произлази фундаментална карактеристика заменице, односно да она замењује други термин. Лексичке јединице подређене заменици зависне су од присуства у дискурсу једног имена или номиналне групе, конкретизујући се као резултат удружења са једном именицом. На пример, у исказу: „*Он је одличан студент*“, лична заменица *он* може да представља једну лексичку јединицу која замењује именицу.

Граматика Академије, Издање 2005. прихвата уобичајену дефиницију, укључивши заменицу“ у лексичко-граматичку врсту речи без семантичко-референцијалне аутономије, са улогом да представља (=оживи) у исказу имплицитно или експлицитно присутни садржај у оквиру дискурса“.³

Функционисање заменица као деиктичне и анфоричне, за разлику од других врста речи, изискује потребу да оне имају специјални положај у односу на друге. Као деиктичне заменице добијају своју референцу из комуникационе ситуације. Заменице за прво и друго лице стално су деиктичне. Њиховим значењем, деиктични термини обезбеђују уплитање лингвистичког говора (исказа) у комуникациону ситуацију у којој је произведен.

Заменица за прво лице *ја* представља говорника; заменица за *II* лице, *ти*, представља оног коме се говори. И говорник и онај коме се говори су различити од једне до друге комуникационе ситуације. Онај коме се говори каже оном који говори: „*Ти и ја смо добри студенти*“.

Као *анафоричне*, заменице добијају значај путем конференцијалности од једног претходног елемента или од једног дела који проистиче из дискурса, поред кога формира један референцијални ланац: „*Марија је победила, она је, дакле, добила награду*“, заменица *она* из *II* реченице, односи се на субјекат прве реченице.

---

² Ada Iliescu , *Gramatica aplicată a limbii române* , Editura Didactică și Pedagogică,ediția a II-a,București,2003,str.55

³ Xxx *Gramatica limbii române* , Ed.Academiei Române,București,2005,str.181

У исказу “*Студент се сматра припремљеним*“, заменица **се** узима себи референцу од именице *Студент* коју представља.

Заменица у *III* лицу и безличне заменице функционишу или као деиктичне или као анафоричне. На пример, нешто је деиктично у исказу: „*Купујем нешто*“, где се референт схвата из контекста саопштења-*нешто* може да значи поједини предмет у зависности од комуникационе ситуације. *Нешто* функционише и као анафорично у исказу “*Стално си тужан, нешто није у реду*“ - смисао друге реченице је непрецизан, омогућивши више тумачења.

Поред деиктичког и анафоричног карактера, неке заменице имају семантичка обележја које пружају додатне информације. *На пример*, заменица (*овај, ова*) у дискурсу представља један ентитет и показују начин на коме говорник перципира њено ситуирање на просторно-временске, дискурсивне, когнитивне, кординате, заменица (нико, ништа) евоцира у дискурсу празан скуп ентитета, а (*који, ко, шта*) показује врсту ентитета чије чланове треба утврдити одговором од стране саговорника.

Захваљујући овим семантичким цртама, заменица је класификована у *Граматички Академије*, Издање 2005. у више подврста.

У издању *Граматике Академије* из 1963. године постоји традиционална класификација лексичких јединица у врсте речи, чиме се истичу граматичке особености које се испољавају на синтаксичком и морфолошком нивоу. Груписање речи у врсте речи теоретичари *Граматике Академије*, Издање 2005, сматрају фундаменталним. Ово груписање обухвата све речи једног језика у једном броју различитих врста, које се разликују по специфичним карактеристикама које условљавају и дозвољавају њихово укључење у организацији комуникације. Свака врста, тако утврђена, може се сврстати у подврсте, ако се узимају у обзир њихова додатна-синтаксичка, морфолошка а и семантичка својства.

Заменица сачињава подврсту *проформа*. *Проформе* су речи које субституишу или замењују друге ентитете из дискурса. Оне референцијално зависе од контекста, прецизирајући свој референт утврђивањем анафоричног односа са другом компонентом комуникације. Ово функционално-семантично својство заменице дозвољава јој да замењују друге

термине, групе речи, реченице. Евоцирање једног ентитета из дискурса путем једне проформе зове се *прономинализација*. Ово је парцијални граматички феномен, делимично прагматичан.

Из граматичког угла, прономинализација се реализује понављањем информација. У овом процесу, облици заменице понављају род и број од номинала (који се односи на име)кога евоцира у саопштењу. *На пример: "Ево књиге коју сам од тебе позајмио, читао сам је пажљиво"*.

Са *прагматичне* тачке гледишта,прономинализација се реализује ако објекат кога саговорник додаје као референт проформе је идентичан са објектом кога је и именовано говорник употребом проформе. У следећем дијалогу, прономинализација је успешна.

Пример:

Am cumpărat cartea despre care am vorbit.

- *Купио сам књигу о којој смо говорили.*

- *Cea de Eminescu? Еминескову?*

- *Да. - Да.*

Овде говорник и саговорник говоре о истом објекту. У следећем дијалогу, прономинализација није успешна, јер објекат кога спомиње говорник није идентичан са оним на кога се позива:

Пример:

- *Am cumpărat cartea despre care am vorbit.*

- *Купио сам књигу о којој смо говорили*

- *Cea de Eminescu ? - Еминескову?*

- *Nu, cea de Caragiale. - Не, Карађалеову.*

Заменица се разликује од других подврста проформе по семантичким, синтаксичким и морфолошким особинама.

Из угла *семантике*, заменица представља један ентитет или скуп ентитета у дискурсу: **ја, овај, неко, сви, нико**. /*eu, acesta, cineva, toți, nimeni*.

Из угла *синтаксе*, заменица се појављује у типичним полажајима за номиналне групе.

Пример:

- *Elevi studiază în biblioteca școlii.*

- *Ei se joacă în curtea școlii.*

- *Ученици студирају у школској библиотеци.*
(*fiecare, ai noștri, aceștia*)

- *Они се играју у дворишту школе. (свако, сви, наши, ови)*

- *Am cumpărat cartea.*
- *Am cumpărat-o (pe acesta,asta,ceva).*
- *Купио сам књигу.*
- *Купио сам је (ову,ово,нешто).*

Из угла *морфологије*, заменица се мења по прономиналном типу, односно означава супротности везане за род, број и падеж.

Врсте речи у румунском језику карактеришу се једном хетерогеношћу. Заменице су у румунском језику наслеђене из латинског или су формиране у унутрашњости румунског језика из латинских елемената. Све заменице припадају фундаменталном речнику и сачињавају затворену врсту форми, са увећаном учесталашћу у говору, дубоко хетерогена. Хетерогеност врсте испољава се на семантичко-референцијалном, синтаксичком и морфолошком плану.

Семантичко-референцијална хетерогеност манифестује се путем разних лексичко-семантичких подврста заменица, а синтаксичка испољава се својством субститута или нонсубститута заменица у разним контекстима.

Као субститути, заменице се употребљавају уместо:

- *номиналних група, чије је средиште властита именица*

Пример:

- *Maria citește.Ea are de învățat.*
- *Marija čita.Oна има да учи.*

Пример:

- *Fata harnică muncește.O vom răsplăti.*
- *Вредна девојка ради.Наградићемо је.*

- *реченице*

Пример:

- *Am greșit,o recunosc.*
- *Погрешио сам,признајем.*

Хетерогеност заменице манифестује се и способношћу да улази у комбинацију, као прономинални придеви са једним именом, поједине врсте заменице могу постати прономинални придеви,док друге заменице немају ово својство.

Пример :

- *Îi fac o vizită prietenei mele. – Посећујем моју пријатељицу*

Mele је прономинални присвојни придев који је настао променом граматичког значење из присвојне заменице стављене као одредница у генетив *prietenei*. У истом саопштењу *îi* (на румунском) је неартикулисани облик личне заменице, у III лицу, једнине, падеж Д и не може мењати граматичку вредност.

Присвојне заменице, упитно-релативне, показне, неодређене и негативне могу да прате именице, одређујући их. У овој ситуацији зову се прономинални посесивни, интерогативно-релативни, демонстративни итд. придеви.

Исту класификацију извршила је и Миоара Аврам, у поменутој студији, прецизирајући још једну карактеристику: неколико врста заменица имају и категорију лица-поред личних заменица у овој ситуацији су и рефлексивне заменице, за појачавање и посесивне. Остале немају категорију лица, те стога спадају у ред безличних заменица.

Нова Граматика Академије врши класификацију заменица у више подврста, на основу семантичких својстава и њиховог деиктичког и анафоричког карактера:

- а) личне заменице:
1. праве личне заменице;
  2. заменице за изражавање поштовања;
  3. рефлексивне заменице;
  4. заменице појачавање;
  5. посесивне заменице.

б) безличне заменице

1. демонстративне заменице;
2. заменице за квантификацију;
неодређене заменице, негативне заменице;
3. релативне заменице; интерогативне заменице;
4. хибридне заменице: релативно-интерогативне
заменице, релативно-узвичне заменице.

Права лична заменица је заменица која означава разна лица у зависности од рода, броја и падежа:

Пример:

„ <i>Cu un cântec de sirenă,</i> <i>Lumea-ntinde luciî mreje...</i> <i>Tu pe-alături te strecoară.</i> ” (<i>Mihai Eminescu</i>)	„ <i>Са једном песмом сирене</i> <i>Свет шири сјајне мреже...</i> <i>Ти се поред протури.</i> “ (<i>Михај Еминеску</i>)
---	--

Заменица за изражавање поштовања користи се у говору са лицима или о личностима којима припада поштовање.

Пример: *“Vai de mine!la noi se fumează. Bărbatul meu...și...dumnealui...mi se pare că-i cam place. Și zicând “dumnelui”,mama mi-arată răsând pe domnul maior”*
(pe copil) (I.L.Cargiale).

„Тешко мени!код нас се пуши.Мој супруг пуши...и... њему (dumnealui)... чини ми се да му се допада.И рекавши“**dumnealui**”,мајка ми показује, смејући се, господина мајора” (deme) (J.L.Карађале).

Рефлексивна заменица прецизира граматичко лице и изражава идентитет субјеката са одредбом (директним или индиректним).
Пример :

„Și fiindu-și **sie** dragă cum nu-i este nime-n lume...”
(Mihai Eminescu)

„И бејаше себи драга као што јој нико није на свету...”
(Михаи Еминеску)

Заменица за појачавање прати именицу или заменицу са циљем да прецизира одређени објекат.

Пример: „Însuși Mircea mână-n luptă vijelia-ngrozitoare”
(Mihai Eminescu)

„Сам Мирћа тера ужасну олују“
(Михаи Еминеску)

Посесивна заменица изражава идеју поседовања заменивши име власника,а и предмета који поседује.

Пример:

„Și ce cap frumos ră sare!
Nu-i **al meu**?**Al meu** e oare?
(George Coșbuc)

„И појави се лепа глава!
Није **моја**?Зар је **моја**?“
(Ђеорђе Кошбук)

Демонстративна заменица показује блискост, удаљеност (у простору или времену) или идентичност предмета са самим собом или са другим предметом.

Пример:

„Aștept...” „Чекам...”

Сă-mi vei da prins pe-**acela** ce umilit ți-l cer...”

Да ћеш ми ухваћеног предати **тога што** пониженог ти тражим...”

(Mihai Eminescu) (Михаи Еминеску)

Упитна заменица држи место у упитним реченицама, речима које се очекују као одговор на питање.

Пример:

„Ții tu minte **câte**-n lume-ai auzit?”

„Памтиш ли ти **колико** си чуо на свету?”

(Mihai Eminescu)

(Михаил Еминеску)

Релативна заменица успоставља везу између подређених реченица и главних реченица, са улогом коњункције и сачувавши у исто време и способност да има синтаксичку функцију.

Пример: *PP*   *CD*   *GP*   *DO*
Nu știu/ ce s-a întâmplat în acea zi/ .   *Не знам/шта се*
десило тога дана/.

SB   *PP*   *CB*   *ПП*
Cine muncește/are de toate/.   *Ко*
ради/има свега./

Релативно узвичне заменице настају преласком једне узвичне реченице из директног у индиректни говор.

Пример:

Ce persoană cumsecade!   *Каква поштена личност!*
-- > *Toți spuneau ce persoană cumsecade este*   *Сви су*
говорили   *каква*   *поштена*   *личност*
је датична особа.

Неодређена заменица употребљава се уместо именице без икаквог прецизног указивања у вези са објектом.

Пример:

„*N-aris bine a scăpa din una și dau peste alta*”
„*Нисам се добро спасио једног,*
кад оно снађе ме друго.“
(*Ion Creangă*)   (*Јон Креанга*)

Негативна заменица употребљава се у негативној реченици уместо именица из одговарајуће позитивне реченице, негирајући је у исто време.

Пример:

„*Nimeni nu o știa de unde este și cine este.*“   „*Нико је није*
знао одакле је и ко је.”
(*Costache Negruzzi*)   (*Костаке Негруци*)

Граматичке категорије заменице

Променљиве врсте речи трпе формалне промене кроз које изражавају фундаменталне морфолошке појмове назване граматичким категоријама. Граматичке категорије специфичне за румунски језик јесу: род, број, падеж, степен компарације, лице, дијатеза, начин, и време.

Граматичке категорије које имају већина заменица су: падеж, број, и род. Путем ових категорија, промена заменица је слична са променом именица, али има и сопствене особине.

Неколико врста заменице имају категорију лица (праве личне заменице, за изражавање поштовања, рефлексивна заменица, заменица за појачавање и присвојна), и овим су сличне глаголу.

Не све заменице имају ове граматичке категорије. Неке личне заменице немају род (*ja, tu = eu, tu*); упитно-релативне заменице (*који, ко, има = care, cine, ce*), неодређене (сви, други = *toți, alții*), негативе (нико = *nimeni*), демонстративне (*овај, тај = acesta, acela*), немају лице; друге, упитно-релативне (*који, ко, има = care, cine, ce*), неодређене (било који = *oricare*) и негативне (ништа = *nimic*) немају род и број или падеж (колико = *cât* у једнини); друге заменице су непроменљиве (шта = *se*).

Лице: Неке заменице (праве личне, рефлексивне, за појачавање и за изражавање поштовања имају облике које означавају лице да би показале да се односе на говорника (**прво лице**), на онога коме се обраћа говорник (**друго лице**) или некој другој личности (**треће лице**). У традиционалној граматици прво лице је говорник; друго лице је саговорник (са ким се говори); треће лице је лице о коме се говори.

У **Граматици Академије**, Издање из 2005 године појављују се и други појмови који се односе на лице. Путем категорије лица у дискурсу се граматикују три конститутивна елемента комуникационе ситуације: говорник (**прво лице**); саговорник (**друго лице**); неговорник или **несаговорник** (треће лице).

Не говорник је предмет комуникације између говорника и саговорника. Апстрактни граматички смисао лица добијају у дискурсу лексички смисао као праве личне заменице (**ја, ти, он, она, ми, ви, они, оне**) или као личне заменице са додатним значењем (**та-dumneata**), ја сам (**însuși**), (**mă, te, se, etc.**).

Категорија лица код заменица изражава опозиције:

- а) опозицију између говорника и саговорника
- б) опозицију између говорника/саговорника (који одговарају I и II лицу) и неговорника (треће лице).

У истим контекстима са трећим лицем појављују се и безличне заменице које намећу предикату облике за III лице.

Пример:

*El citește.--Acesta citește.--Unul citește.--Cine citește?--
Cine citește reușește.*

*Он чита.--Овај чита.--Један чита.--Ко чита?--Ко чита
успева.*

Број: Као граматичка категорија број изражава опозицију између **јединствености/умножености** кроз две вредности :јединице и множине. Код правих личних заменица број има специјално значење у I и II лицу. Личне заменице за III лице, као и безличне заменице, преузимају број од номинала кога представљају у дискурсу. Категорија броја изражава се различито од једне до друге семантичке подврсте: путем суплетивних облика (ја-ми,ти-ви,он-они;она-ове), путем заједничких свршетака са именицом (*dânsul-dânșii,dânsa-dânsele,acesta-aceștia,altul-alții*), путем специфичних свршетака прономиналне промене (*căruia-căroга,altuia-altora*), променом једног од компоненти (*însuși-înșiși-același-aceiași*) и са свршцима (*ceălăalt-ceilalți*).У различитим семантичким подврстама не изражавају сви чланови подврсте опозицију броја. Реч је овде о непроменљивим заменицама у корелацији са бројем: *se,ce,cine,orice,imд*. Непроменљивост у корелацији са бројем може бити тотална(*se*) или само парцијална,за поједине родове или падеже (*care-једнина=који;care-множина=који; căruia-căroга-множина*).

Род: Род се као граматичка категорија испољава кроз две опречне вредности: мушку и женску, заменица преузима број, лице и род речи кога замењује. Подударност у раду је облик недвосмисленог обнављања везе између проформе и речи коју ова представља у дискурсу. Постоје три врсте подударности:

а) **Формална подударност:** заменица преузима облике граматичког рода номинала кога представља у дискурсу: *Am citit cartea pe care mi-ai împrumutat-o. Прочитао сам књигу коју си ми позајмио*. Заменице које се употребљавају уместо облика јединице именица средњег рода, представљене су облицима заменица женског рода у множини.

Пример:

Am vizitat un muzeu.Ți-l recomand și ție; Посетио сам један музеј. Препоручујем га и теби.

Am vizitat niște muzee.Ți le recomand și ție. Посетио сам неколико музеја.Препоручујем их и теби.

б) **Референцијална подударност:** род заменица одговара природном роду замењеног номинала.

Пример:

M-am întâlnit cu Maria.Am întrebat-o despre tine. Срео сам Марију.Путао сам је о теби.

ц) **Недостатак подударности**: присутан је онда када се употребљавају заменице са фиксном формом за дуплирање једне реченице или фразе. Ове се могу дуплирати путем:

- облика једнине личне заменице женског рода **о**, њена позиција директног додатка је дуплирана због постојања појединих глагола:

Пример:

A spus-o tuturor că se va răzbuna pe el. Рекао је свима да ће му се светити.

- сложена односна заменица **ceea ce**.

Пример:

*Vorbea tare ceea ce a deranjat pe toată lumea. Говорио је гласно што је све деранжирало облик једнине женског рода ,показне заменице **asta**.*

Пример:

Că e supărat,asta cred,dar că nu mai doarme de supărare,asta nu mai cred.

*Љут је **мо** верујем,али да више не спава од љутње, **мо** више не верујем.*

Код појединих заменица,супротност полова обележава се суплетивним облицима (он-она, они-оне) или путем променљивих форми члана који улази у структуру заменице (dânsul/dânsa,dânsa,dânșii/dânsele); код других заменица разлика у роду испољава се уз помоћ свршетака (acestuiia – acesteia), унутрашњом променом и свршецима(celuilalt-celeilalte).

Немају све заменице обележје опозиције рода. Једино заменице за појачавање и показне заменице обележавају ову опозицију у целини. Друге су, у разним степенима, непроменљиве у односу на род. Код неких заменица (односне, негативне) непроменљивост је тотална; код других (права лична, присвојна) непроменљивост је парцијална. Настаје систем омонимија рода специфичан свакој семантичкој подврсти заменице или сваком члану подврсте.

Падеж: представља синтакстичке односе који се успостављају између речи у реченици. Заменица не преузима падеж од термина кога евоцира у дискурсу, већ га уклапа у сопствени систем односа између речи. Идентичност у падежу између заменице и номинала чије место држи представља само једну коинциденцију.

Пример:

Evul a răspuns corect când l-am întrebat.

Ученик је коректно одговорио кад сам га питао.

Copiii au luat cu ei costumele de carnaval.

Деца су понела **са собом** одећу за карневал

У румунском језику постоје пет падежа (*nominativ, acuzativ, genitiv, dativ, vocativ*), код неких од њих, међутим, заменице имају дефлексивне парадигме.

Права лична заменица за *I* и *II* лице нема облике за генитив; права лична заменица за *I* и *II* лице нема облике за вокатив; права лична заменица има артикулисане облике једино у номинативу, генитиву и вокативу, а неакцентоване облике у дативу и акузативу; односне заменице немају облик за номинатив, генитив и вокатив; показне, присвојне, за појачавање, неодређене, негативне, односно-упитне немају облике за вокатив.

Опозиције у падежима обележене су суплетивним облицима *eu-mie/tu-ție/el-lui*; завршецима праћене фонетским-алтернанцама: *acesta-acestuia, care-căruia, fiecare-fiecăruia*; променом једног од компоненти: *celalalt-celuilalt, aceeași-aceleiași*. Опозиција у роду изражава се и уз помоћ предлога који прате облике заменице. Постоје предлози који траже акузатив: **de, spre, la, cu, din, despre, pentru** итд; други предлози траже датив: **grație, muțumită, datorită, potrivit, asemenea, conform, contrar**; а генитив тржи: **contra, împotriva, împrejurul, înainte, înapoi, deasupra, dedesubtul**.

Пример:

Ieri m-am întâlnit cu el.

Grație lor, am reușit.

Јуче сам се срео са њим.

Захваљујући њима, успео сам.

Lupta împotriva lor va fi grea

Борба против њих ће бити тешка.

Падежи генитив и датив могу да се побркају, предлози помажу коректној идентификацији ова два падежа. Предлози који траже генитив препознају се по њиховом артикулисаном облику: *împotriva, împrejurul, înaintea, itd.* Када предлог који тражи генитив има неартикулисану форму, падеж се гради неартикулисаном формом праве личне заменице у дативу: *„Deasupra-mi teiul sfânt...” (M. Eminescu)*. *„Изнад мене света липа...” (M. Eminescu)*.

Када се појављују као одређења у једној номиналној групи понашају се као прономинални придеви. Сем правих личних заменица, заменица за изражавања поштовања и

рефлексивних, све заменице могу постати прономинални придеви, онда када одређују један номинал.

Прономинални придеви имају заједничке црте са придевима, а и са одговарајућим заменицама, али се и разликују од њих.

Слагање у роду, броју и падежу са регентним номиналом је сличност у понашању првог придева са прономиналним придевом.

Пример:

Toți copiii au nevoie de dragoste. Ne întâlnim pe strada noastră
Свој деци је потребна љубав. Сретнето се у нашој улици

Прави придеви и прономинални придеви се разликују по следећим карактеристикама:

а) прави придеви могу да се комбинују са морфизмима интензитета и градације, док прономинални придеви не прихватају категорију интензитета.

б) Прономинални придеви конверзијом могу постати заменице.

Пример:

Toți copiii citesc basme. Toți citesc cursurile
Сва деца читају бајке. Сви читају предавања

Овај се феномен може десити свим прономиналним придевима, али се то ређе сусреће код правих придева:

Пример:

Erau mulți oameni răniți. Erau mulți răniți.
Било је много рањених људи. Било је много рањеника.

ц) Конверзијом и прави придеви могу постати прилози и именице, а прономинални придеви не могу добити статус прилога, ни номинални статус.

Пример:

Elevul ordonat are caiete curate. (прави придев) Уредни ученик
има чисте свеске.

Elevul scrie ordonat. (прилог) Ученик пише уредно..

Ordonatul scrie frumos. (именица) Ученик лепо пише.

д) прономинални придеви не могу имати синтаксичку функцију предикативног имена и допунског предикативног имена, за разлику од правих придева који могу да имају ову синтаксичку функцију.

Пример:

Elevul este ordonat./Elevul este acest.

Ученик је уредан./Ученик је овај.

е) што се тиче топике, придеви могу да стоје испред и иза именица коју одређују (са изузетком категоријалних придева: *an școlar-școlar an*; школска година-година школска; међутим ова промена реда речи је могућа само код појединих прономиналних придева (*acest băiat-băiatul acesta, fișcare carte-carte fișcare*)-овај дечко-дечко онај, свака књига-књига свака).

Када одређеној именици претходи прави придев или прономинални придев, ова се именица не може артикулисати одређеним чланом, са изузетком случаја када му претходи прономинални придев за појачање или неодређени прономинални придеви: *tot, toată, toate: acest băiat-istetul-băiat-însuși băiatul-toți băieții*; овај дечко, паметни дечко- сам дечко, сви дечази.

По дефиницији придев одређује именицу. Прономинални придев, као и сваки придев, одређује и он једну именицу дајући упутства на начин представљању ентитета означеног од ове именице: ентитет је **познат са прецизношћу**: *acest copil-copilul* (овај дечко-дечко); интерно је одређен: **un copil-orice copil** (један дечко-сваки дечко); квантификован је: *câțiva copii-toți copiii-doi copii* (неколико деце-сва деца-два детета); учесник је у посесивној релацији: *copilul meu* (моје дете). Неки елементи из категорије одређења се међусобно искључују: *trei copii, fișcare copilul*, други су у конкуретном односу: ***acești trei copii ai mei*** (ова три моја детета)-више типова придева одређују једну именицу.

У румунском језику, права лична заменица, заменица за изражавање поштовања и рефлексивна немају придевски кореспондент. Сем присвојне заменице и заменице за појачавање које немају један специјални статус (статус одређења придевског типа је дискутабилан у облицима из класе присвојне заменице и код облика заменице за појачавање), све друге заменице (безличне заменице: показне, неодређене, негативне, односне, упитне) имају и придевска остварења и функционишу као одеђења у оквиру номиналне групе. Код неких заменица (показне) придевска остварења појављују се за све облике (за блискост, за удаљеност, за идентичност), код неких заменица (неодређених, негативних, односних, упитних) придевска остварења не постоје за све облике.

Rezumat: Autoarele compară două ediții ale **Gramaticii limbii române** editate de Academia Română în anul 1963 și 2005, cu accentul pe definițiile incomplete (ale primei ediții, dar întâlnite și la alți autori de gramatici ale limbii române, apărute după această ediție monumentală a culturii române), oprindu-se asupra ultimei ediții, completată și modificată din anul 2005. Aparte, analizează pronumele, ca parte de vorbire flexibilă, fără referință proprie (funcționând în procesul de comunicare ca **diectice și anaforice**).

Cuvinte-cheie: pronumele, clasificarea pronumelui, două ediții ale **Gramaticii limbii române**, diectice și anaforice.

Литература:

- * * * *Dicționarul ortografic, ortoepic, și morfologic al limbii române*, ediția a II-a revăzută și adăugată, Editura Univers Enciclopedic, București, 2005;
- * * * *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române*, Editura Academiei, București, 1982;
- * * * *Dicționarul Explicativ al Limbii Române*, Editura Academiei R.S.R., Institutul de Lingvistică "Iorgu Iordan", București 1975;
- * * * *Gramatica limbii române*, Ediția a I-II, Editura Academiei R.P.R., București 1963;
- * * * *Gramatica limbii române* a II-a revăzută și adăugată, vol. I Morfologia, Editura Academiei R.S.R., București 1966;
- * * * *Gramatica limbii române* I-Cuvântul, Editura Academiei Române, Institutul de Lingvistică "Iorgu Iordan-Al Rosseti", București, 2005;
- * * * *Gramatica limbii române*, II-Enunțul, Editura Academiei Române, Institutul de Lingvistică "Iorgu Iordan-Al Rosseti", București, 2005;
- * * * *Gramatica uzuală a limbii române*, coordonator: Teodor Cotelnic, Editura Litera, București, 2000.

***

- Avram Mioara, *Gramatica pentru toți* Editura Academiei, București, 1986;
- Bejan, Dumitru, *Gramatica limbii române-compediu*, Editura Echinoc, Cluj-Napoca, 1995;
- Bulgăr, Gheorghe, *Limba, română-fonetica, lexic, morfologie, sintaxă, stilistică*, Editura Vox, București, 1995,
- Burcescu, Mugur, *Gramatica de nota 10, bacalaureat, admitere în învățământul superior*, Editura Aula, Brașov, 2000;
- Coleașa, Iancu, *Probleme de gramatică română. Întrebări și răspunsuri*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1978
- Constantinescu, Silviu, *Limba română*, Editura Lucman, București, 1999;
- Coteanu, Ion, *Gramatica de bază a limbii române*, Editura Albatros, București, 1982;

- Goia, Vistian, *Ipostazele învățării limbii și literaturii române*, Editura Napoca Star, Cluj-Napoca, 1999;
- Hristea, Teodor, autor principal și coordonator, *Sinteze de limba română*, ediția a III-a, revizuită și îmbogățită, Editura Albatros, București, 1984;
- Iliescu, Ada, *Gramatica aplicată a limbii române*, ediția a II-a, Editura Didactică și Pedagogică, București, 2003;
- Iordan, Iorgu, Robu, Vladimir, *Limba română contemporană*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1978;
- Irimia, Dumitru, *Gramatica limbii române*, Editura Polirom, Iași, 1997;
- Metea, Alexandru, *Limba română de la A la Z*, Editura Helicon, Timișoara, 1998;
- Mihuț, Lizica, *Gramatica limbii române*, Editura Multimedia Arad, 1996
- Mihuț, Lizica, *Limba română contemporană. Morfologia. Sinteze.*, Seria Cursuri Universitare, Universitatea "Aurel Vlaicu" din Arad, Facultatea de Teologie, Arad, 1995;
- Mihuț, Lizica, Miuța, Bianca, *Limba Română. Sinteze și exerciții.*, Editura Universități „Aurel Vlaicu”, Arad, 2007;
- Moceanu, Ovidiu, *Gramatica limbii române. Compendiu*, Editura Aula Brașov, 1999;
- Popescu, Ștefania, *Gramatica practică a limbii române*, Editura Tedit FZH, București, 2001.

Lizika Mihuc, PhD
Bianka Miuca, MA
Arad
Romania

**Several Aspects of a Pronoun from the Perspective of the Grammar of
Romanian Academy, issued in 2005**

Abstract: The authors compare two editions of the Grammar of Romanian Language published by Romanian Academy, the edition from 1963 and the one from 2005, starting from the incomplete definition (in the first issue, as well as in the case of other authors of Romanian language grammars, published after this monumental publication of Romanian culture) and finishing with the last revised 2005 edition, with the emphasis on pronouns, as the part of speech without its own reference (functioning in the process of communication as deictic and anaphoric form).

Key words: pronoun, type of pronoun, two editions of the Grammar of Romanian language, anaphoric and deictic form.